

Nyanlända elevers lärandevillkor och skolsituation

Vad visar aktuella studier?

Jenny Nilsson
Seminarium
27 okt 2011

Bakgrund

- Några ord om mig
  - Underlag för presentationen:
  - Kunskapsöversikt "Nyanlända och lärande" genomförd av Nihad Bunar på uppdrag av Skolverket och Vetenskapsrådet år 2010
  - Kartläggningen "Lite i Skymundan" genomförd av Jenny Nilsson på uppdrag av Regionförbundet Östsam och LST år 2009
  - Skolverkets kommande stödmaterial om nyanlända elevers skolgång
  - Utgångspunkt i Skolverkets Allmänna Råd för utbildning av nyanlända elever
-

Upplägg

- Översikt över internationell forskning
- Översikt över svensk forskning
  - Riktlinjer och planer
  - Undervisningsmodell
  - Övergång och kartläggning av tidigare kunskaper
  - Modersmålsundervisning
  - Studiehandedning på modersmålet
  - Svenska som andraspråk
  - Äldre nyanlända
  - Kompetens och kompetensutveckling
  - Rasism och diskriminering
  - Avslutning – slutsatser

➤ **Lyfta behovsområden!**

➤ **Belysa goda exempel!**

Vilka är de nyanlända?

- Har invandrat till Sverige, oavsett invandringsskäl och,
  - Saknar grundläggande kunskaper i svenska språket, oavsett skolbakgrund i övrigt och,
  - Kommer till grund- eller gymnasieskolan strax före skolstarten eller under sin skoltid
  - Hur länge någon är att anse som nyanländ varierar från kommun till kommun, från dokument till dokument samt från barn till barn
-

Översikt över den internationella forskningen

- Olika länder, olika definitioner av de nyanlända
  - Enligt Rutter (2006, s.4) är 76% av all forskning om flyktingbarn psykologiska studier om trauma och PTSD. Väldigt lite om flyktingbarnens utbildningserfarenheter
  - Kritik mot homogenisering av flyktingbarnens erfarenheter
  - Olika mottagningssystem, men liknande problematik uppmärksammas och liknande lösningar förordas:
    - Förberedelseklasser: Segregation och integration
    - Frånvaro av samlade policygrepp
    - Behovet av utbildade lärare
    - Modersmålets roll och närvaro av tvåspråkig personal i klassrummet
    - Samverkan med det omgivande samhället
-

Några slutsatser från den svenska forskningen

- Olika kommuner har olika modeller så det är svårt att tala om ett system
  - Bristande underlag gör det svårt att säga vad "den svenska forskningen har kommit fram till" i fråga om mottagningssystemet. FK-klasser vs ordinarie klasser (vad är segregation//integration?). De intervjuade eleverna är kluvna (trygghet vs. strävan att tillhöra)
  - Eleverna är aktiva agenter i sitt lärande, ofta ambitiösa och driftiga, men med olika förutsättningar. Att de blir erkända främjar deras lärande
  - Parszyk (1999) betonar betydelsen av en positiv attityd till flerspråkighet
  - Runfors (2003) uppmärksammar ett brist- och normalitetstänkande i skolan: elever med invandrarbakgrund pekas ut som avvikande och bristfälliga
  - Det som beröms är de berörda lärarnas kompetens, entusiasm och vilja att hjälpa eleverna in i den svenska skolkulturen
-

Forskning om skolprestationer

- Vad gäller prestationer är forskningsläget betydligt stabilare: elever som invandrar efter årskurs tre i grundskolan har svårt att hinna i kapp sina Sverigefödda jämnåriga (åldern varierar något beroende på varifrån eleven kommer vilket kan förutsättas hänga ihop med föräldrarnas socio-ekonomiska bakgrund)
  - Den ojämna spridningen av de nyanlända över kommuner och skolor lämnar således ett djupt avtryck i vissa skolors samlade prestationer
  - Skolverket 2008: studieresultaten i gymnasieskolan har stor samvariation med elevens socio-kulturella bakgrund. Bäst studieresultat har kvinnor med svensk bakgrund och högutbildade föräldrar. Sämst studieresultat har män som invandrat efter grundskolestart och har lågutbildade föräldrar
-

Riktlinjer och planer

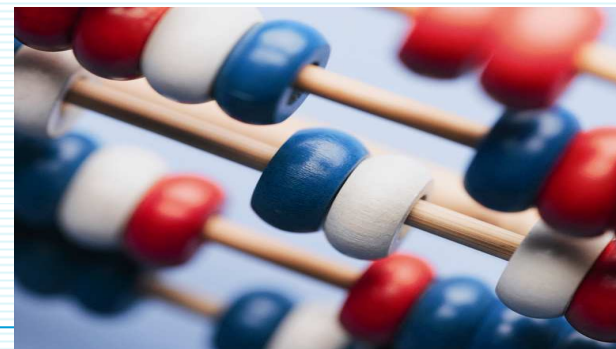

Skolverket: *”kommunen bör ha riktlinjer för mottagande av nyanlända elever samt se till att riktlinjerna är kända av skolans personal ”*

- Många kommuner saknar riktlinjer och planer, vilket leder till en otydlig ansvarsfördelning och stor lokal variation
- Bristande samarbete mellan olika kommunala aktörer i fråga om barnens introduktion
- Bristande utvärderingar och uppföljningar om hur det lokala mottagningssystemet fungerar
- Väldigt lite svensk forskning och utvärderingar av olika organisatoriska modeller

Undervisningsmodell

Skolverket: *”Skolan bör överväga vilka för- resp. nackdelar undervisning i klass eller särskild grupp innebär för den aktuella eleven samt ha beredskap att förändra sin organisation.”*

- Många kommuner placerar nyanlända i förberedelseklass, ofta åldersintegrerade klasser
  - FK finns inte i skolförfattningarna men arrangeras som ”särskild undervisningsgrupp”
  - Ofta slentrianmässig placering snarare än genomtänkt strategi
  - FK tas för givna och deras existens problematiseras sällan av skolorna
  - Bygger på volym snarare än individuell bedömning
-

Vad talar för och emot?

Röster för förberedelseklass:

”Vi har känt att de behöver lite baskunskaper ändå för att kunna ta kontakt med kompisar och kunna fråga ’vart är toaletten?’ /.../ Man har börjat verkligen från noll och jag tror att det har varit jobbigt för många barn att sitta och förstå absolut ingenting”

Röster för integrering i reguljär klass:

”Principen, grundtanken som gäller är att vi tror att det är bra för barnen och ungdomarna att så fort som möjligt komma ut i undervisningen, i ordinarie grupper... för där lär man sig språket, svenskan och får sociala kontakter”

Är förberedelseklasser en typ av segregering?

- Trygghet under den första tiden
  - Baskunskaper i svenska
  - Slussas in i den svenska skolkulturen
  - Se: Norrbacka Landsberg (1998, s.16); Fridlund (2011, s.177-178)
-
- Skolverket: förberedelseklass är ett avsteg från principen att utbildning i grundskolan ska vara gemensam och sammanhållen
  - SKL (2010) menar att möjligheten att arrangera utbildning i FK behövs –kommunerna ser denna form som mest ändamålsenlig
-

Bortom debatten om förberedelseklassens vara eller icke-vara?

- *Risk för polarisering: Isolerade förberedelseklasser vs. placering i reguljär klass utan tillgång till stöd?*
  - En alternativ strategi: det avgörande är tillgången till stöd utifrån *individuella* behov
  - Fokus på undervisningens kvalitet och lärarnas kompetens
  - Eleverna är en del av en skola
  - Även aktörer utanför skolan...
- ”det krävs medvetenhet, kompetens och höga utmaningar med hög stöttning i alla ämnen, då har nyanlända alla möjligheter att lyckas oavsett om de går i förberedelseklass eller ej” /pedagogisk ledare*
-

Övergång från FK

- Forskning pekar på oklara regler för övergång; många kommuner saknar strategier för hur och när övergång ska ske
- Risk att fastna i förberedelseklass...
- Ankommer på förberedelseklassläraren att "tjata in eleverna" - motstånd från mottagande lärare

"Vi möter det dagligen i skolorna när man ska försöka flytta över barnen som går i förberedelseklass. Då möts man alltid av: 'kan de så mycket svenska? Kommer de att klara sig?' Men det är någonting som inte ska ifrågasättas. Har lärarna i förberedelseklassen gjort den bedömningen så ska de gå successivt över till ordinarie klass."

Kartläggning av tidigare kunskaper

Skolverket: *”Skolan bör ha rutiner för hur och av vem kartläggning ska genomföras och dokumenteras”*

- Bristfällig kartläggning av tidigare kunskaper och intressen
”det behövs en insikt om att elever som kommer hit inte är tomma påsar utan att det finns saker att plocka fram”
- Validering används i liten omfattning
  - Måste få ta tid; genomföras i undervisningssituationen
  - Bredare bild av intressen, erfarenheter och förmågor
  - Samarbete mellan klass/ämneslärare och modersmåls lärare

Möjliggör fortsatt kunskapsutveckling utifrån individens förutsättningar...

Modersmålsundervisning

- Ett eget ämne i grundskolan
  - Mål: att tillgodogöra sig arbetet i skolan och samtidigt utveckla sin tvåspråkiga identitet och kompetens
  - Modersmåls lärare måste också ha goda kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället
  - Alla elever som talar ett annat språk än svenska hemma kan få modersmålsundervisning i skolan
  - Hur många lektioner det blir per vecka beslutas av varje huvudman
  - Skyldighet om fem eller fler; undantag minoritetsspråken
  - Stora luckor vad gäller modersmålsundervisning samt studiehandledning och ämnesundervisning
  - Lite samarbete mellan modersmåls lärare och klasslärare, modersmåls lärarnas arbetsvillkor
-

Forts. modersmålsundervisning

- Urvalet sker på positiva grunder
  - Motiverade elever, engagerade föräldrar och ett kontinuerligt deltagande i en strukturerad lärandeform
  - Knyta modersmåls lärare till ordinarie arbetslag
  - Använda deras kompetens i studie- och yrkesvägledning, vid kartläggning och uppföljning, i kontakter med vårdnadshavare
  - Interkommunal samverkan
-

Studiehandledning på modersmål

Skollagen: "En elev ska få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det"

- Rektor utreder och beslutar
  - Insats för elev som behöver stöd att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås
  - Kunskapsutveckling gynnas av att de begrepp som används i ämnesundervisningen befästs både på elevens modersmål och på svenska
  - Genom modersmålet kan elevers begreppsutveckling fortsätta utan avbrott – inga luckor i den kognitiva kunskapsutvecklingen (se Norén 2008, Ramsfeldt 2008, Cederberg 2006)
  - Krävs: resurser, kunskap om studiehandledningens värde och syfte, tillgång till kvalificerade studiehandledare och samarbete mellan studiehandledare och klass/ämneslärare
-

Svenska som andraspråk

- Innehållet anpassat till barn som växer upp i miljöer där svenska språket inte är ett naturligt inslag
  - Det stigmatiserande urvalet: eleverna anvisas till SVA för att de inte kan eller inte behärskar något som resten av klassen kan och behärskar; ämnet har problem med statusen
  - Elever med SVA har en dubbel uppgift: ska komma ifatt kamraterna och hålla takten med dem
  - Skolinspektionen: skillnader när det gäller tillgång till undervisning av utbildade SVA lärare; var tredje i senare årskurser saknar ämnesutbildning
  - Bristande kännedom om ämnets syfte och funktion; bristande kunskap om att det är ett självständigt ämne med en egen kursplan och särskilda betygskriterier
  - SVA är det ämne där andelen som inte når målen för års 9 är som störst
-

Äldre nyanlända elever

- Stora skillnader i möjligheter beroende på kommun
- Ofta provisoriska lösningar
- Placering inom vuxenutbildningen och SFI
- Krav på behörighet till gymnasiet hårdnat
- Tillgång till praktikplatser varierar
- En genomtänkt strategi krävs! Ev. interkommunal samverkan
- Bättre tillgång till anpassad studie- och yrkesvägledning

Gott exempel: På IVIK i Norrköping träffar eleverna en SYV vid skolstart för att redan då påbörja tankar kring vad som ska ske efter IVIK

Kompetens och kompetensutveckling

Skolverket: *”Kommunen bör identifiera behov av och samordna kompetensutveckling för den personal som har hand om utbildning.”*

- Hattie (2009) framhåller betydelsen av hur lärare agerar och vilken typ av undervisningssituationer som lärare skapar.
  - Kvalificerade lärare kan kompensera för en mindre gynnsam socioekonomisk bakgrund (Skolverket 2009, Myrberg 2006)
  - Nyanlända elever ska ha tillgång till alla ämnen, vilket kräver ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt...
  - Generellt behov inom skolan av kompetensutveckling kring språkutvecklande arbetssätt, mångkulturalitet och antidiskriminering
  - Hos *all* personal (inkl. ledning, elevhälsa)
-

Rasism och diskriminering

- Forskning visar att rasism och diskriminering kan ske både medvetet och omedvetet,
  - Ofta en icke-fråga hos skolpersonal
  - Önskan att agera "etnicitetsblint" kan få motsatt effekt – språkkunskaper sammanblandas med ämneskunskaper; elever hamnar i stereotypa kategorier
  - Intervjustudier med ungdomar och föräldrar vittnar om rasism i skolorna och i samhället
  - Lite förebyggande verksamhet
  - Se Sawyer & Kamali 2006; Wigg 2008; Cederberg 2006
-

Tre slutsatser

- Bristande likvärdighet i nyanländas skolgång - omfattning och kvalitet i varierar
- Introduktionen= personbunden och sårbar (eldsjälar på gott och ont...)
- Introduktionen= parallell verksamhet som sker "lite i skymundan"

Implikationer för svensk forskning

- Kunskapsluckor är betydande och därför behövs det:
  - Tvärvetenskapliga studier där pedagogiska och samhällsvetenskapliga discipliner finns representerade
  - Studier som kombinerar olika metodologiska och teoretiska perspektiv. I synnerhet deltagande observationer i klassrum och på skolor där de nyanlända finns samt statistiska analyser av de nyanländas prestationer kombinerade med analyser av vilka faktorer som kan ha påverkat prestationerna
  - Internationella jämförande studier
-

Tack för mig!

- Frågor?
- Kontakt:

Jenny Nilsson, doktorand vid Stockholms universitet

Jenny.nilsson@buv.su.se

Tel: 0735-821672
